

BSOBAC - BACHELOROPPGAVE 2023 VÅR

Bacheloroppgave

Sosionomer ansatt som miljøterapeuter i barneskolen

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

Universitetet i Stavanger/17.mars 2023

Kandidatnummer: 4039

Antall ord: 9806

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	4
1.2 Avgrensning og presentasjon av problemstilling.....	5
1.3 Begrepsavklaring	5
1.3.1 ADHD	5
1.3.2 Miljøterapeut.....	6
1.3.3 Tidlig intervensjon	6
1.4 Sosialfaglig relevans	6
1.5 Formål med oppgaven.....	7
2.0 TEORETISK FORSTÅELSESRAMME	8
2.1 Bronfenbrenners bioøkologiske modell.....	8
2.2 Stemplingsteorien	9
2.3 Styrkeperspektivet.....	9
3.0 METODE	11
3.1 Valg av metode	11
3.2 Litteraturstudie som metode	12
3.3 Datainnsamling	13
3.3.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	14
3.4 Analyse	14
3.5 Studiens troverdighet	15
4.0 FUNN OG DRØFTING	18
4.1 Presentasjon av funn	18
4.1.1 Funn	18
4.2 Drøfting av funn.....	21
4.2.1 Stemplingsteorien som forståelsesgrunnlag på fenomenet skolevegring.....	21
4.2.2 Helhetsperspektivet som betydningsfullt redskap i arbeid med barn og unge.....	23
4.2.3 Styrkeperspektivets potensielle effekt på veien mot faglig og sosial mestring.....	26

5.0 AVSLUTNING	29
LITTERATURLISTE	30

Vedlegg 1: Søketablell

1.0 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Grunnskolen er en arena der elever skal utvikle kunnskap, dyktighet og holdninger. Dette skal gjøre de rustet til å mestre livene sine, og å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet, jf. Lov 17.juli 1998 nr.61 om grunnskolen og den videregående opplæringa § 1-1 femte ledd. Stortinget har og lovfestet en plikt for skolene om å gi intensiv opplæring til elever på 1-4.trinn, jf. opplæringslova § 1-4. Dette gjelder spesielt elever som tidlig har utfordringer knyttet til skriving, lesing og regning, i og med at dette er viktig for fremtidig læring og mestring (Utdanningsdirektoratet, 2018). En gruppe elever som står i fare for å utvikle lærevansker i lesing og skriving, er barn med ADHD. Årsaken er at de ofte strever med konsentrasjonsvansker, vansker med å sitte i ro, manglende utholdenhet og utfordringer med å sortere og hemme impulser (ADHD Norge, 2021). Folkehelseinstituttet sin statusrapport fra 2016 om ADHD i Norge viser at barn og voksne med ADHD skårer lavere på akademiske mål. De klarer seg i gjennomsnitt dårligere på skolen, samt har dårligere tilknytning til arbeidslivet i forhold til personer uten diagnosen (Folkehelseinstituttet, 2016, s. 14).

Hvordan kan man da hjelpe elever med ADHD slik at de mestrer skolehverdagen bedre? Lærere spiller en sentral rolle, men de har ofte store klasser, og det å strekke til kan bli en utfordring. Dette kan tyde på et behov for flere ressurser i skolen. Rapporten «Et lag rundt læreren» viser til betydningen av dette. De gjennomførte et prosjekt der utviklingen av et godt tverrfaglig samarbeid mellom lærere, andre yrkesprofesjoner og sektorer var sentralt. I prosjektet fikk læreren mer tid til å arbeide med undervisningen og klassemiljøet, da de hadde satt inn flere ressurser i klassen (Arbeidsforskningsinstituttet, 2014, s. 7). Slike ressurser kan være miljøterapeuter, som blant annet har som oppgave å bidra til et godt psykososialt og læringsfremmende miljø, bidra til elevenes trivsel og læring, og sørge for at utsatte barn får tilstrekkelig hjelp og støtte i skolen (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 10-11).

Jeg har gjennom utsagn fra bekjente som er lærere fått et inntrykk av hvor krevende det er å følge opp elever som har utfordringer på grunn av lite ressurser i klassen. Når jeg i tillegg har tilegnet meg kunnskap gjennom studiet knyttet til hva skolegangen har av betydning for det voksne livet. Ønsket jeg å få en dypere forståelse av hvordan sosionomer kan bidra på en positiv måte på denne arenaen.

1.2 Avgrensning og presentasjon av problemstilling

Skolen er en sentral del av barns liv. De oppholder seg store deler av dagen på denne arenaen, og den er viktig for deres fremtid. En gruppe elever som kan ha utfordringer med basisferdigheter på skolen som lesing og skriving er barn med ADHD. Forskning viser at det i dag er omtrent 3-5 prosent av barn under 18 år som har en ADHD-diagnose (ADHD Norge, 2021). På bakgrunn av min nysgjerrighet for skolen som lærings- og utviklingsarena velger jeg å sette søkelys på hvordan miljøterapeuter i barneskolen kan være en forebyggende ressurs for potensielt risikoutsatte elever med diagnosen ADHD. Jeg ønsker å fokusere på sosialarbeidere som miljøterapeuter, og hvordan de kan bidra ovenfor de aktuelle elevene med sin kunnskap og kompetanse. I tillegg har jeg valgt å avgrense oppgaven min ved å ta utgangspunkt i miljøterapeuter som arbeider i 1.-4. klasse. Jeg ønsker å se hvordan sosionomer kan arbeide forebyggende og etablere beskyttende mekanismer overfor elever med ADHD slik at sjansen for at de utsettes for skolevegring reduseres.

Problemstillingen min blir derfor: Hvordan kan sosionomer, som miljøterapeuter i barneskolen, være en forebyggende ressurs for elever diagnostisert med ADHD slik at ufrivillig skolefravær reduseres?

1.3 Begrepsavklaring

Under begrepsavklaringer skal jeg definere noen relevante begreper som vil bli brukt i oppgaven min, og som er sentrale for å forstå handlingen i oppgaven.

1.3.1 ADHD

ADHD er en tilstand, og det står for Attention Deficit Hyperactivity Disorder eller på norsk Hyperkinetisk forstyrrelse. De tre kjernesymptomene er økt uro som rastløshet, vansker med oppmerksomhet som at man distraheres lett og vansker med å organisere oppgaver, samt impulsivitet som at man forstyrrer andre og ikke klarer å vente på tur (ADHD Norge, 2021). ADHD er en tilstand som kan medføre tilleggsvansker. Det kan være atferdsproblemer, depresjon, angst eller lærevansker. Andre vanlige vansker for mennesker med denne diagnosen er motoriske vansker, søvnvansker og sosial utfordringer (Helsedirektoratet, 2020).

1.3.2 Miljøterapeut

Miljøterapeut er en yrkesutøver innen helse- og sosialsektoren. De arbeider med å skape et godt og gunstig miljø rundt personene de arbeider med. I skolen består som regel miljøterapeuter av barnevernspedagoger, sosionomer eller vernepleiere, kallet BSV-er. I skolen har miljøterapeuter som oppgave å fremme et godt psykososialt miljø og lette lærernes arbeidsbelastning. De tilegner bredere kompetanse og større voksentetthet, som kan bidra til forebygging av uønsket atferd blant elevene. Miljøterapeuter kan fremme positive atferdsmønstre og relasjoner både mellom elever, og mellom elever og voksne. Med bakgrunn i sin kompetanse og kunnskap knyttet til tverrfaglig samarbeid, samt relasjonsbygging, kan de bidra sammen med lærere til å løse utfordringer knyttet til elevmiljøet. De kan også knytte arbeidet sitt opp mot tidlig innsats, samt finne forebyggende tiltak som fremmer et godt læringsmiljø (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 10-11).

1.3.3 Tidlig intervensjon

Tidlig intervensjon er et begrep som gjenspeiler det å handle tidlig for å minske en uheldig utvikling eller skadene. Begrepet har to ulike betydninger. Den tidligste intervensjonen er forebygging. Det hentyder til å etablere beskyttende mekanismer mot det en prøver å unngå. Knytter man det til læringsmiljø, omfatter tidlig intervensjon å bygge et godt læringsmiljø gjennom tydelige voksne som klarer å etablere en god relasjon til elevene, men som samtidig klarer å sette tydelige grenser (Bru et al., 2011, s. 11-12). Den andre betydningen av begrepet, illustrer når forebyggingen ikke har vært tilstrekkelig. Da må man klare å identifisere hva problemet er, og sette inn tiltak som kan motvirke den uheldige utviklingen. Det kan gjøres hvis det er forhold som truer læringsmiljøet for en, flere eller en hel gruppe elever. Da må man identifisere forholdene, og sette inn tiltak, slik at denne utviklingen ikke fortsetter (Bru et al., 2011, s. 12).

1.4 Sosialfaglig relevans

Sosiale problemer er en påstått situasjon som bryter med en gruppe personers verdier, og der man er enige om at handling er nødvendig for å endre situasjonen. Det må være et problem som har en sosial opprinnelse, og som rammer mer enn en person (Ellingsen & Levin, 2015, s. 48-49). Skolevegring er et sosialt problem. Det er rundt tre av hundre elever som ønsker å gå på skolen, men som ikke får dette til på grunn av en frykt eller redsel for å være der. Dette

kommer ofte av et emosjonelt ubehag som er knyttet til elevens tidligere erfaringer på skolen. Det kan være faglige situasjoner eller sosiale hendelser, som er årsaken til at eleven ikke ønsker å møte der (Norsk Helseinformatikk, 2022). Skolevegring er et funksjonelt problem både for den unge, foreldre, skolen og samfunnet. Det koster samfunnet opp mot en million kroner for hver unge som faller ut av skolen. Det viser at skolevegring er en viktig del av det sosialfaglige arbeidet (Havik & Ingul, 2021).

Sosialarbeiderutdanningen kvalifiserer til å jobbe innen flere felt i helse- og sosialsektoren, deriblant skolesektoren (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 3). Sosionomers yrkesetikk, beskrevet av Fellesorganisasjonen, innebærer et fokus på anerkjennelse av det som er annerledes og et helhetssyn på mennesker. Videre beskriver dokumentet et samfunnsoppdrag som går ut på at man skal hjelpe mennesker som har behov for det, for å sikre de menneskeverdige levekår og livskvalitet. Sosialarbeidere skal arbeide med individene på en åpen måte og forholdet må baseres på tillit (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 3-5). Jeg anser temaet i oppgaven min som sosialfaglig relevant da det kan knyttes til elever, diagnostisert med ADHD, sine faglige og sosiale utfordringer. Samtidig som at skolevegring er et sosialt og funksjonelt problem.

1.5 Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er å se på hvordan sosialarbeidere, ansatt som miljøterapeuter i barneskolen, kan være en ressurs for elever diagnostisert med ADHD. Jeg ønsker å fremme viktigheten av at sosialarbeidere har et fokus på tidlig intervensjon i arbeidet med disse elevene. Det kan bidra til at beskyttelsesfaktorer blir etablert før risikofaktorene knyttet til ufrivillig skolefravær blir så fremtredende, at skolevegringen blir reell. Dette arbeidet vil jeg belyse ved hjelp av tre utvalgte forskningsartikler, samt knytte det til relevant teori, og drøfte funnene og teori opp mot hverandre.

2.0 TEORETISK FORSTÅELESERAMME

I dette kapitlet skal jeg se på noen teorier som jeg mener vil hjelpe å belyse problemstillingen. Teoriene jeg har valgt er Bronfenbrenners bioøkologiske modell, stemplingsteorien og styrkeperspektivet. Bronfenbrenners bioøkologiske modell fremstiller hvordan ulike systemer er med å påvirke vår utvikling og livet vårt. Stemplingsteorien skildrer hvordan noen føler seg som avvikere, blir stemplet og tilegner seg en merkelapp ved gjennomgående negativ kommunikasjon fra de rundt. Den siste teorien som blir presentert i dette kapitlet er styrkeperspektivet. Det handler om at man skal se etter styrker og ressurser hos individene man arbeider med, og få individene selv til å se de positive egenskapene ved seg.

2.1 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Urie Bronfenbrenner var en psykolog som fokuserte på barnet som et voksende individ, der omgivelsene rundt påvirket barnets utvikling (Hansen, 2017, s. 56-57). Hans modell bygger på systemteori, og består av forholdene: mikro-, meso-, ekso-, makro- og krononivået (Hansen, 2017, s. 57). Bronfenbrenner så på hvordan forholdene er sammenvevd og hvordan de gjensidig påvirker hverandre. Han mente at individer og familier må forstås ved å ta utgangspunkt i hele deres livssituasjon (Hansen, 2017, s. 57-60). De ulike systemene består av arenaer som påvirker individene direkte som mikro- og mesonivået. De andre nevnte systemene påvirker individene indirekte, men er sentrale å ta i betraktning når man skal få et helhetsperspektiv (Hansen, 2017, s. 58-59).

Modellen kan være et godt redskap for sosialarbeidere, for å få en god oversikt over hvordan analysearbeidet kan bli systematisert før man planlegger en intervensjon (Hansen, 2017, s. 57). Den kan også være et verktøy for at sosialarbeideren skal klare å se personen i situasjonen. Dette begrepet er sentralt i sosialt arbeid. Begrepet omhandler å se hele personens liv, og dens relasjoner til mennesker og samfunnet de er en del av. Man må prøve å inkludere samfunnsmessige forhold for å få en forståelse av samspillet mellom individet og omgivelsene rundt, og hvilke muligheter og hindringer som kan oppstå i dette samspillet. Det vil si at man prøver å få et helhetsperspektiv på individene man arbeider med, noe man kan gjøre ved hjelp av Bronfenbrenners bioøkologiske modell (Hansen et al., 2017, s. 29).

2.2 Stemplingsteorien

Stemplingsteorien viser til hvordan personer lærer seg at de skiller seg ut, ved at de gjennomgående opplever negativ kommunikasjon. Dette kan resultere i at personen føler seg som en avviker fra resten av samfunnet. Det er ikke på bakgrunn av egne prestasjoner og handlinger, men som et resultat av negative reaksjoner og budskap fra andre. En slik negativ stempling kan få andre vidtrekkende konsekvenser, som at det går ut over selvoppfatningen individet har av seg selv. Den negative stemplingen kan medføre at vedkommende føler seg marginalisert og ydmyket, og vil prøve å unngå steder og situasjoner der stempelet blir eksponert. Et slikt stempel kan utvikle seg til en merkelapp, og forestillinger om hvordan man skal oppføre seg. Merkelappen kan være krevende å få fjernet, og å endre seg på en positiv måte blir da utfordrende (Imsen, 2014, s. 369-370).

Skal man eksemplifisere denne teorien, kan man knytte den til elever og skolen. Elever kan føle seg som avvikere på grunn av det negative budskapet lærere og skolen faller over de. Dette kan medføre at eleven føler seg som en skoletaper, og som et resultat prøver å unngå skolen som sted og de ubehagelige situasjonene vedkommende opplever der. Dette kan føre til skoleskulking eller skolevegring. Å få en merkelapp og et negativt stempel, allerede tidlig i skolegangen, kan være starten på en lang rekke med vanskeligheter i ungdomsalder og det voksne liv (Imsen, 2014, s. 369-370).

2.3 Styrkeperspektivet

Styrkeperspektivet oppstod i USA innenfor feltet psykisk helse. Sosiologen Goffman har påvirket styrkeperspektivet ved å vektlegge stigma, merkelapper og marginalisering. Selv om sosialt arbeid har identifisert seg som en profesjon som fokuserer på klientenes styrker og ressurser, har sosialarbeidere i flere år blitt sett på som problemorienterte. Det vil si at man har fokusert på å identifisere og forstå det presenterte problemet, og deretter finne ut hva som bør gjøres og hvor det bør intervereres (Solem, 2017, s. 94-95).

Styrkeperspektivet har en annen vinkling på dette. Man skal ved bruk av dette perspektivet ha troen på at hvert individ har nøkkelen til egen forandring, og en meningsfull endringsprosess. En sosialarbeider har som jobb å hjelpe individet på veien mot målet. I styrkeperspektivet legges det til grunn flere begreper som er sentrale i sosialt arbeid som empowerment,

resiliens, profesjonell samhandling og helhetsperspektivet (Solem, 2017, s. 94-95).

Empowerment er et viktig begrep som knyttes til sosialarbeideres arbeid for tilrettelegging for at de trengende individene skal opparbeide seg nok styrke og kraft til å komme seg ut av avmaktssituasjonen de er i (Hansen, 2017, s. 76). I tillegg er et av kjennetegnene til sosialt arbeid at man har en samfunnsmessig helhetsforståelse, og klarer å se hele individet man arbeider med (Hansen et al., 2017, s. 29). Styrkeperspektivet er derfor sentralt i sosialt arbeid som fag, da perspektivet legger til grunn sentrale begreper i dette faget. Samtidig som det innebærer å rette fokuset mot individets styrker, ressurser og kapasiteter, og hjelpe de med å identifisere sine egne mestringsressurser og mestringskapasitet (Solem, 2017, s. 94-95).

3.0 METODE

I dette kapittelet skal jeg belyse hva metode er, hvilke ulike metoder man kan benytte seg av, og begrunne hvorfor jeg har valgt litteraturstudie som metode. Jeg vil belyse problemstillingen min ved hjelp av tre utvalgte artikler, og beskrive den systematiske prosessen jeg benyttet meg av for å komme frem til de utvalgte artiklene.

3.1 Valg av metode

Metoden er i følge sosiologen Vilhelm Aubert en fremgangsmåte, ett middel til å løse et problem og en måte der man kommer frem til ny kunnskap (Dalland, 2012, s. 111). Man har ulike metoder man kan bruke, og begrunnelsen for at man velger en metode er at vi mener den vil gi oss god data og gjøre problemstillingen vår faglig interessant (Dalland, 2012, s. 111). Det er metoden som hjelper oss i innsamlingen av aktuell data, som er den informasjonen man bruker i undersøkelsen (Dalland, 2012, s. 112).

Dalland (2012) mener metode er den veien man følger mot et mål man setter seg. Det er et redskap man bruker i undersøkelsen, og man må kunne forklare valgene og veien man har gått mot målet man har satt seg (s. 114). I tillegg er det viktig å vurdere metoden man har valgt. Et sentralt moment er å være selvkritisk. Etter undersøkelsen er gjennomført, må man se om metoden fungerte på en hensiktsmessig måte, og om redskapet man brukte klarte å besvare problemstillingen (Dalland, 2012, s. 115).

I og med at man har flere metoder å velge mellom, må man foreta et valg. Man må gjøre en vurdering av hvilken metode man anser som mest hensiktsmessig i forhold til problemstillingen. Da må man legge til grunn hva som er praktisk gjennomførbart i forhold til for eksempel tiden man har. Man må ta noen etiske vurderinger, samt se på hvilken metode som gir den beste dataen ut i fra problemstillingen (Dalland, 2012, s. 114).

De vanligste metodene er litteraturstudie, kvalitativ og kvantitativ metode. Når man bruker kvalitativ metode er målet å fange opp opplevelser og meninger gjennom for eksempel intervjuer. Man går mer i dybden, prøver å få frem det som er spesielt, og finne egenskaper og karaktertrekk ved fenomener. Når det kommer til kvantitativ metode, samler man inn data i form av målbare enheter. Ved å bruke en slik metode går man mer i bredden, man får frem det

som er felles og ser fenomenet utenfra. Det vil si at man arbeider med tall ut i fra for eksempel en spørreundersøkelse (Dalland, 2012, s. 112-114). En litteraturstudie bygger på forskning som allerede eksisterer i form av skriftlig kilder (Dalland, 2012, s. 223). Siden dette er metoden jeg har valgt som redskap i min oppgave, skal jeg skrive mer om denne i delkapittel 3.2.

3.2 Litteraturstudie som metode

Forskningsmetoden jeg har valgt å benytte meg av er litteraturstudie. Dette går ut på at man gjennomfører omfattende søk av litteratur og tolker de aktuelle funnene. Litteraturen man søker etter er knyttet til et spørsmål eller en problemstilling, man er interessert i å få en dypere forståelse av. Man søker etter litteratur som allerede eksisterer ut i fra problemstillingen. Gjennom systematisk søking, analyse og en samlet gjennomgang av aktuell litteratur, vil man få ny kunnskap knyttet til det valgte temaet. En slik studie er nyttig fordi man kan se en helhet gjennom de valgte artiklene knyttet til problemstillingen (Aveyard, 2019, s. 12). I min oppgave er målet å vise til litteratur som hentyder til miljøterapeuter i barneskolen og hvordan de kan være en ressurs for barn med diagnosen ADHD.

Grunnen til at jeg valgte litteraturstudie er fordi jeg mener den vil belyse problemstillingen min på en hensiktsmessig måte. Ved bruk av en kvantitativ metode ville jeg fått data i form av målbare enheter. Dette kunne for eksempel vært hvor mange elever med ADHD som har skolefaglige utfordringer eller hvor mange miljøterapeuter som arbeider i skolen (Dalland, 2012, s. 112). Det ville derimot vært vanskelig å få frem miljøterapeuters egne erfaringer rundt det å arbeide i barneskolen, noe som var ønskelig i forhold til oppgavens problemstilling.

Ved bruk av en kvalitativ metode ville jeg fått flere personlige synspunkt og erfaringer, gjennom for eksempel gruppeintervju eller observasjon (Dalland, 2012, s. 112). Denne metoden kunne blitt benyttet, da jeg ønsker å få et perspektiv på miljøterapeuters rolle i barneskolen, og en forståelse for hvorfor barn med ADHD har utfordringer med skolevegring. Ved bruk av denne metoden ville det derimot vært vanskelig å få en felles forståelse av hvilke risikofaktorer som fører til at elever med ADHD utsettes for ufrivillig skolefravær, da dette er data som jeg ønsket å få i målbare enheter.

Årsaken til at jeg valgte litteraturstudie i stedet for kommer av tiden som er tilgjengelig. Jeg ønsket å få et innblikk i forskning som allerede har blitt gjennomført både når det kommer til hva miljøterapeuters rolle er i skolen, samt hvilke utfordringer elever med ADHD opplever. Miljøterapeuter er et forholdsvis nytt fenomen i skolen, og trolig derfor grunnen til at det er lite forskning på feltet. Derfor ser jeg det som relevant og viktig å belyse dette temaet, både for å vise hva slags kunnskap og kompetanse miljøterapeutene har, og hva slags arbeid de gjennomfører. Samtidig ønsker jeg å vise til hvordan de kan utgjøre en forskjell for elever som har diagnosen ADHD og som utsettes for ulike faktorer som kan gjøre skolehverdagen krevende.

3.3 Datainnsamling

Søkene ble gjennomført fra 2.januar til 12.januar 2023 i databasen «Google Scholar». Det ble gjennomført søk etter fagfelleverderte artikler fra tidsskrift. Søkeprosessen vil bli kort beskrevet, og Vedlegg 1 viser til prosessen som resulterte i de tre utvalgte artiklene.

I starten av søkeprosessen ble det gjennomført forskjellige, men bevisste søk med ulike kombinasjoner av søkeord innenfor problemstillingens tema for å få inspirasjon til oppgavens vinkling. Noen av søkeordene jeg benyttet meg av var «Miljøterapeut», «Sosialfaglig kompetanse», «Barneskole» og «Tidlig intervensjon». Det var utfordrende å finne forskningsartikler som referer til deres rolle på skolen, da de er en forholdsvis ny yrkesgruppe i skolesektoren. Jeg besluttet derfor å ha en artikkel som fremstiller deres rolle og hvilken betydning de har for enkeltelever og skolemiljøet.

Underveis i søkeprosessen kom jeg frem til at jeg ønsket å fokusere på en bestemt gruppe elever som kan ha utfordringer på skolen; elever med ADHD. Jeg måtte endre noe på søkeordene mine for å finne artikler som hadde relevant innhold. Søkeordene jeg endte opp med å bruke er vist til i Vedlegg 1. Jeg benyttet meg av noen inklusjons- og eksklusjonskriterier for å unngå for mange resultater, og for å finne de mest relevante artiklene.

3.3.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjons- og eksklusjonskriterier er kriterier som kan nyttes i søkeprosessen. Det er et verktøy som kan benyttes til å finne en strategi for søkingen, slik at søkene er relatert til det temaet man ønsker å fordype seg i (Aveyard, 2019, s. 54). Eksempler på inklusjonskriterier kan være hvor artiklene er publisert, tidsrom m.m. Eksklusjonskriterier kan være upublisert forskning, og artikler som ikke er på norsk (Aveyard, 2019, s. 55-56). Når jeg brukte databasen «Google Scholar», benyttet jeg meg av funksjonen «avansert søk». På denne måten fikk jeg opp artikler som inneholdt søkeordene jeg benyttet meg av, samt noen av mine inklusjonskriterier. Inklusjons- og eksklusjonskriteriene jeg benyttet meg av i min søkeprosess blir vist til i Vedlegg 1.

De valgte forskningsartiklene består av ulike metodedeler. Artikkelen som skildrer miljøterapeuters rolle i skolen er basert på en kvalitativ undersøkelse. Mens de to andre er kvantitative undersøkelser. Grunnen til valg av artikler med ulike forskningsmetoder, var for å få et dypere innblikk i hvordan miljøterapeuter opplever sin rolle i skolen. Samtidig som artiklenes funn viser hvordan miljøterapeutenes kollegaer ser på effekten av å ha miljøterapeuter i skolen. Artiklene basert på en kvantitativ undersøkelse gir en god oversikt over hvor mange elever med ADHD som strever både med sosiale og faglige faktorer på skolen. Gjennom en slik statistikk får man et innsyn i hvilke faktorer som påvirker elever med ADHD i skolesammenheng, og hvordan man som miljøterapeut kan arbeide med utfordringene. Da artikkelen basert på en kvalitativ undersøkelse belyser hvilken rolle, og oppgaver miljøterapeuter har i skolen.

3.4 Analyse

Aveyard (2019) påpeker at en oversiktstabell er en god måte å sortere funnene fra de valgte artiklene på. Når man oppsummerer alt i ett dokument, klarer man å få en oversikt over likheter og ulikheter i de valgte artiklene. Man vil klare å finne de mest sentrale temaene som gjentar seg i de ulike artiklene, eller som tydelig skiller seg ut (s. 137).

Når jeg analyserte mine artikler for å finne de sentrale temaene som jeg ønsket å bruke i min oppgave, benyttet jeg meg av en tematisk analyse. Denne måten å analysere på omfatter å identifisere de ulike temaene i artiklene som er mest relevant for oppgaven (Aveyard, 2019, s.

141-142). I de valgte artiklene var ikke alt innhold, relevant for min problemstilling. Med bakgrunn i dette valgte jeg å lese gjennom artiklene flere ganger for å finne hovedbudskapet. Jeg markerte innholdet av interesse og relevans for min problemstilling. Etter å ha analysert artiklene individuelt, sammenlignet jeg de opp mot hverandre. Dette gir, i følge Aveyard (2019), en mer helhetlig forståelse av innholdet i artiklene (s. 138).

Jeg har valgt å benytte meg av en litteratormatrise for å presentere funnene mine i delkapittel 4.1. Litteratormatrisen inneholder hvilke metoder som er benyttet for å komme frem til resultatene, funnene som er mest sentrale for min problemstilling, og hvordan de valgte artiklene er relevant for min drøfting. På bakgrunn av dette ønsker jeg likevel å benytte meg av en tabell som vist til nedenfor (Tabell 1), som viser til sentrale temaer for denne oppgaven, og hvilke artikler man kan finne de i.

Tabell 1:

Sentrale temaer i artiklene	Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3
Risiko- og beskyttelsesfaktorer	x	x	x
Skolevegring	x	x	
Barn diagnostisert med ADHD	x	x	
Faglig og sosial mestring på skolen	x	x	x
Læringsmiljø på skolen	x		x
Psykososialt miljø på skolen		x	x
Helhetsbilde	x	x	x
Ressurser	x	x	x

3.5 Studiens troverdighet

Dataen som blir samlet inn må være innsamlet på en pålitelig måte, kalt reliabilitet. Det vil si at alle målinger må utføres på en korrekt måte, og eventuelle feilmarginer skal angis (Dalland, 2012, s. 52). Et annet begrep som blir brukt for å se på studiers troverdighet er validitet. Dette omhandler studiens gyldighet, som vil si at det forskerne har satt seg som formål å måle er relevant for det problemet som skal undersøkes (Dalland, 2012, s. 52).

I følge Dalland finnes det to sider ved kildekritikk. Den ene er kildesøking og den andre litteratursøking. Dette innebærer hvordan man ved hjelp av kildekritikk kan finne den litteraturen som er mest hensiktsmessig for å belyse problemstillingen i oppgaven. Ved

kildesøking er det viktig å redegjøre for, og begrunne hvorfor man har valgt den aktuelle litteraturen. Det er viktig å kunne vurdere artiklens reliabilitet og validitet (Dalland, 2012, s. 68).

Jeg vil si jeg har vært grundig i arbeidet med å finne artikler til min oppgave. Ved å bruke inklusjons- og eksklusjonskriterier har mine søk blitt innsnevret, slik at jeg har funnet et utvalg artikler som danner et hensiktsmessig grunnlag for å belyse problemstillingen i denne oppgaven. Den ene artikkelen, «School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses» er fagfelleurdert, mens artiklene «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» og «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen» er vitenskapelige publikasjoner på «Idunn». I de to sistnevnte artiklene er det en godt skildret metodedel, hvor undersøkelsens svakheter er beskrevet. På «Idunn» sine sider om Lov og Rett står det følgende: bare artikler som er fagfelleurdert til å oppfylle kravene til en vitenskapelig publikasjon, merkes som sådan. Med bakgrunn i denne informasjonen har jeg valgt å ta med artiklene, da de er fagfelleurderte, selv om det ikke kommer frem i selve artiklene (Idunn, 2020).

Da alle artiklene er fagfelleurderte artikler, har jeg vurdert artiklens troverdighet som god. I alle artiklene har funnenes svakheter blitt skildret. De aktuelle feilkildene kan påvirke resultatet. For eksempel kan det være svakheter knyttet til rekrutteringsprosessen som blir belyst i artikkelen «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen», eller usikkerheter knyttet til skjevhet i utvalget som blir belyst i artiklene «School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses» og «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær». Selv om det blir belyst noen usikkerheter, har jeg valgt å benytte meg av funnene, da det alltid kan være feilmarginer i undersøkelser som blir gjennomført.

Valg av artikler og metode kan ha påvirket resultatene mine. Hadde jeg valgt noen av de andre artiklene som kom opp i søkeprosessen, kunne funnene og resultatene blitt annerledes. Ut i fra artiklens innhold og funn, fant jeg det derimot mest relevant å benytte meg av de. Jeg mener valg av metode, er et valg som er hensiktsmessig for å belyse problemstillingen på en god måte. Da jeg valgte å fokusere på miljøterapeuters rolle i skolen, har litteraturstudiet gitt meg kunnskap om hvordan de kan arbeide med elever med ADHDs behov og utfordringer.

Underveis i mitt arbeid har jeg prøvd å være klar over mine subjektive meninger knyttet til temaet i oppgaven. Årsaken er at jeg ikke ønsker at mine egne meninger skal sette sitt preg på oppgaven, da dette kunne svekket oppgavens reliabilitet og validitet.

4.0 FUNN OG DRØFTING

4.1 Presentasjon av funn

De tre utvalgte forskningsartiklene jeg har lagt til grunn for belysning av oppgavens problemstilling skal jeg introdusere i dette kapittelet. En av forskningsartiklene fokuserer på miljøterapeuters rolle i skolen. De to andre viser til ulike forhold på skolen som fører til skolevegring for blant annet barn med ADHD. Artiklene er grunnlaget for oppgavens drøftingsdel.

4.1.1 Funn

Artikkel 1: «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» skrevet av Marie-Lisbet Amundsen og Geir Holtan Møller (2022).

Referanse	<p>Artikkel: «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær»</p> <p>Forfatter: Amundsen, M. L. & Møller, G. H.</p> <p>Årstall: 2022</p> <p>Tidsskrift: Tidsskrift for velferdsforskning, Vol.nr: 25 s. 1-14</p>
Hensikt	Formålet med studien er å finne ut om det er faglige forhold på skolen som er risikofaktorer for skolevegring.
Metode	Kvantitativ undersøkelse, spørreundersøkelse gjennomført i en nettverksgruppe. Deltakerne i studien er foresatte til barn som sliter med ufrivillig skolefravær.
Funn	I studien ble det fokusert på fem faglige faktorer som kan føre til skolevegring. Faktorene var faglig mestring, problemer med bokstavlæring, engstelse for spesielle fag, prestasjonsangst og mestringstillit. Resultatene viste at åtte av ti barn med ADHD hadde faglige vansker. Blant elevene med hyperkinetisk forstyrrelse var det fire av ti som hadde faglige vansker allerede tidlig i skoleløpet, da de hadde problemer med bokstavlæring. Vegring for enkelte fag, var det 82 prosent av foreldrene til barn med ADHD som sa at barna deres strevde med. I tillegg kommer det frem at åtte av ti har prestasjonsangst, og at 89 prosent av barna i denne gruppen opplever lav faglig mestringstillit på skolen.
Relevans	Forskningsartikkelen er relevant for oppgaven, fordi den setter ord på hvilke faglige faktorer på skolen som resulterer i skolevegring for barn med ADHD. Artikkelen viser

også til viktigheten av å ha et helhetsbilde, fange opp bekymringsfulle signaler fra elevene, og hvordan man ved hjelp av tidlig intervensjon kan identifisere ressurser som kan være en beskyttelsesfaktor mot skolevegring.

Artikkel 2: «School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses» skrevet av Marie-Lisbet Amundsen, Anne Kielland og Geir Møller (2022).

Referanse	<p>Artikkel: “School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses”</p> <p>Forfatter: Amundsen, M. L., Kielland, A. & Møller, G.</p> <p>Årstall: 2022</p> <p>Tidsskrift: Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk, Vol.nr: 8, s. 34-48</p>
Hensikt	Formålet med studien er å se på hvilke sosiale forhold på skolen som kan føre til skolevegring. I studien har de sammenlignet elever både med ulike diagnoser og uten diagnoser.
Metode	Kvantitativ undersøkelse, spørreundersøkelse gjennomført i en nettverksgruppe. Deltakerne er 256 foresatte til barn som sliter med skolevegring.
Funn	I studien ble det fokusert på fem faktorer som kan føre til skolevegring, som sosial mestring, vennskap, relasjon til lærere, trygghet på skolen og mobbing. Resultatene viser at mer enn en av tre elever med ADHD ikke har venner på skolen. Det er 61 prosent i denne gruppen som ikke har en god relasjon til lærerne. I tillegg uttrykker 73 prosent av foreldrene til barn med ADHD at barna deres ikke føler seg trygge på skolen. Resultatene viser til at 74 prosent i denne elevgruppen strever med sosial mestring, samt at syv av ti har blitt utsatt for mobbing. Studien viser at en av fire elever med ADHD sliter med alle fem faktorene.
Relevans	Forskningsartikkelen er relevant for oppgaven, fordi den ser på fem ulike sosiale faktorer på skolen som kan resultere i skolevegring. Studien fokuserer på elever både med og uten diagnoser, og er spesielt relevant siden en av gruppene er elever med ADHD. Resultatene vitner om at flere av nevnt elevgruppe har behov for ekstra ressurser i klassen hvor de voksne har i oppgave å se hele individet. Det trengs da en stor andel elever med ADHD, generelt sliter med relasjoner på skolen.

Artikkel 3: «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen» skrevet av Per-Åge Gjertsen, May Brit Viola Hansen og Anne Juberg (2018).

Referanse	<p>Artikkel: «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen»</p> <p>Forfatter: Gjertsen, P. Å., Hansen, M. B. V. & Juberg, A.</p> <p>Årstall: 2018</p> <p>Tidsskrift: Tidsskrift for velferdsforskning, Vol.nr: 21 s. 163-179</p>
Hensikt	Formålet med studien er å finne ut hvilken rolle og status vernepleiere, barnevernspedagoger og sosionomer har, og bør ha, i skolen med tanke på barns mangfoldige behov.
Metode	Kvalitativ undersøkelse. Det var åtte BSV-ere, en rektor og fire mellomledere som deltok. BSV-erne deltok i et fokusgruppeintervju, for å fange opp variasjoner og fellesnevner i deres erfaringsgrunnlag. Mellomlederne ble intervjuet gjennom enkeltintervjuer for å få frem ulikhetene i måten de organiserer arbeidsfordelingen, mellom det pedagogiske personalet og andre yrkesgrupper. Det ble brukt en intervjuguide, slik at elementene i problemstillingen ble gjenspeilet.
Funn	Resultatene i artikkelen viser at rundt 20 prosent av barn i skolen har behov for ekstrahjelp for å mestre skolens faglige krav, deres sosiale kompetanse eller begge deler. Gjennom intervjuene kommer det frem at miljøterapeutene i skolen er en ressurs i undervisningen, fordi de legger til rette for elevene som trenger det. Miljøarbeiderne arbeider for å skape faglig og sosial mestringsfølelse hos elevene. Det kommer frem at BSV-ere er synlige for elevene, enten ute i miljøet eller på kontoret, og at de alltid er åpne for å ta en prat med de elevene som har behov for det. Resultatene viser hvordan sosionomer, som miljøterapeuter, legger vekt på helhetssynet, og hvordan de har fokus på alle områdene i livet til elevene, for å få en helhetsforståelse.
Relevans	Forskningsartikkelen er relevant for oppgaven, fordi den ser på hvilken rolle miljøterapeuter har på skolen, og hvilke oppgaver de utfører. Miljøterapeutene er alltid tilstede og tilgjengelig for elevene, og kan dermed bli en form for beskyttelsesfaktor for elevene som trenger det. Helhetsperspektivet blir fremhevet i artikkelen, hvor sosionomer gjør en innsats for å se helheten av eleven. Dette kan være av betydning for flere elever i skolen.

4.2 Drøfting av funn

I kapittelet vil jeg drøfte problemstillingen min «*Hvordan kan sosionomer, som miljøterapeuter i barneskolen, være en forebyggende ressurs for elever diagnostisert med ADHD slik at ufrivillig skolefravær reduseres*»? Jeg vil diskutere problemstillingen ved å drøfte funnene i de valgte artiklene og relevant teori.

4.2.1 Stemplingsteorien som forståelsesgrunnlag på fenomenet skolevegring

Amundsen et al. (2022) sine funn viser til sosiale forhold på skolen som en risikofaktor for at barn diagnostisert med ADHD ikke klarer å møte på denne arenaen, selv om de ønsker, på grunn av en frykt eller redsel for å være på skolen (s. 38-41). Funnene i artikkelen «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» viser til faglige faktorer som prestasjonsangst, faglige utfordringer og lav faglig mestringstillit som mulige årsaker til ufrivillig skolefravær (Amundsen & Møller, 2022, s. 1). For å få en dypere forståelse av hva risikofaktorene kan forårsake, vil jeg belyse dette fenomenet ved hjelp av stemplingsteorien.

Måten man kommuniserer på er av betydning for relasjonen man skaper til andre. For å skape relasjoner er det viktig å konsentrere seg, lytte nøye, være imøtekommende og la andre komme til orde i samtalen (Hansen & Røkenes, 2006, s. 158). Noen av kjernesymptomene på ADHD er at man har vansker for å konsentrere seg, man avbryter og klarer ikke å vente på tur (Helsedirektoratet, 2020). Med bakgrunn i denne kunnskapen, samt funnene fra artikkel 2 som viser til at flere elever diagnostisert med ADHD strever med dårlige relasjoner til lærere og medelever, kan det tyde på en sammenheng mellom kjennetegn på diagnose og type relasjoner i skolen (Amundsen et al., 2022, s. 38-39). Det kan komme av negativ kommunikasjon mellom partene, som kan påvirke selvpoppfatningen man har om seg selv. Samtidig som det kan gi vedkommende en følelse av å være en avviker (Imsen, 2014, s. 369-370).

I følge stemplingsteorien skaper ofte negative reaksjoner, et negativt stempel for personen (Imsen, 2014, s. 369-370). Dette kan være stempel som «dum», «urolig» eller «irriterende». For en elev som får høre dette fra sine medelever, vil det være naturlig å ønske å unngå situasjoner på skolen der dette negative stempelet blir eksponert. Det er derfor trolig en sammenheng mellom kjennetegn på stemplingsteorien, og resultatene i studien til Amundsen

et al. (2022). Et stempel kan føre til at elevene prøver å unngå å være på skolen generelt, fordi frykten er stor for å eksponere dette stempelet, og gjør at ufrivillig skolefravær blir utveien.

I følge Imsen (2014) er det vanskelig for et individ å få fjernet det negative stempelet da en først har fått det (s. 369-370). I tillegg er mulighetene for å endre seg på en positiv måte, krevende. Sett i lys av teorien, vil trolig funnene gjort i artikkel 1 og 2, vise at det er flere risikofaktorer for skolevegring. Elevene har gjerne problem med å komme seg på skolen, da de har fått det negative stempelet. Å gå på skolen vil for dem være å eksponere seg for negativitet gjentatte ganger, og skolevegring har dermed blitt et faktum. Det er derfor svært viktig å starte tidlig intervensjon i skolen. Dette for å unngå skolevegring, for barn både med og uten diagnose.

Opplæringslova viser til en aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt psykososialt skolemiljø, jf. § 9 A-4. En måte å oppnå denne plikten på er å sette inn tilstrekkelig mengde ressurser i klassen, som kan bidra til et positivt klassemiljø, og som kan gjøre gode tiltak for trivsel på skolen (Birkrem et al., 2019). Et slikt arbeid kan rettes mot forebygging av mobbing, skape åpenhet og en forståelse om at alle er ulike, samt at elevene lærer å behandle alle med respekt. Jeg mener det arbeidet og tilstrekkelig mengde ressurser kan være en beskyttelsesfaktor for elever som står i fare for å streve faglig og sosialt. Da det rettes oppmerksomhet mot forhold rundt individene som er uheldige for deres skolehverdag, samt at elever med ADHD har mulighet for tettere oppfølging. Det vil trolig være med på å unngå at elever diagnostisert med ADHD føler seg som avvikere, får et stempel eller blir utsatt for risikofaktorene presentert i artiklene "School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses" og «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær», knyttet til skolevegring.

Mange barn får ikke diagnosen ADHD, tidlig nok. Norsk Pasientskadeerstatning opplyser om at de har behandlet 140 saker som gjelder forsinket diagnostisering av ADHD (Din erstatning, 2018). Mange sosionomer jobber med forebyggende tiltak, hvor det er fokus på tidlig intervensjon, for elever diagnostisert med ADHD. Men grunnet opplysningene fra Norsk Pasientskadeerstatning, vil jeg likevel argumentere mot dette. Forsinket diagnostisering kan medføre at barnet utvikler tilleggsvansker som atferdsproblemer, skolevegring og dårlig selvbilde, samt at de ofte har mangler i sin sosiale og faglige kompetanse (Larsen, 2016). I de

fleste tilfeller blir miljøterapeuter ansatt i skolen grunnet tilråding fra PP- tjenesten. Dette kan for eksempel være for elever med ADHD. I sin arbeidsrolle har da miljøterapeuten ansvar for tilrettelegging for den eleven, og det kan da være utfordrende å tilrettelegge og arbeide forebyggende mot de elevene som ikke har fått diagnosen enda (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 19). Dette kan medføre at de udiagnostiserte elevene ikke får den nødvendige tilretteleggingen de trenger faglig og sosialt. Da er sjansen større for at de utsettes for et stempel, samt at risikofaktorene som artikkel 1 og 2 viser til knyttet til skolevegring, inntreffer.

Det er heller ikke sikkert at fokus på tidlig intervensjon og økt mengde ressurser i klassen, gjør at skolevegring og stempel ikke finner sted blant elevene med ADHD. Artiklene «School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses» og «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» er et lite utvalg funn som er gjort blant mange studier på det aktuelle området. Det kan derfor ikke fastslås at det ikke finnes flere risikofaktorer knyttet til faglige og sosiale forhold på skolen som kan resultere i skolevegring. Det kan være andre risikofaktorer som disse artiklene ikke tar i betraktning. En hendelse som kan oppstå er at elever med ADHD blir stempla på grunn av medisinbruken knyttet til diagnosen. Jeg mener derfor det er viktig å ha kunnskap om risikofaktorene som er presentert i artikkel 1 og 2, samtidig som en er klar over at andre forhold kan resultere i skolevegring. Dette er grunnen til at det kan være formålstjenlig at man har et helhetsperspektiv på elevene man arbeider med, som Gjertsen et al. (2018) påpeker at sosionomer har god kompetanse i (s. 10). I følgende delkapittel vil jeg utdype dette.

4.2.2 Helhetsperspektivet som betydningsfullt redskap i arbeid med barn og unge

Et helhetsperspektiv og å se personen i situasjonen er noen av kjennetegnene til sosialt arbeid (Hansen et al., 2017, s. 29). For å forstå barnet er det viktig å se helheten i individet. Som verktøy kan man ta i bruk Bronfenbrennes bioøkologiske modell. Mikrosystemet i nevnte modell, tar utgangspunkt i hvordan blant annet skolen, familie og fritidsaktiviteter påvirker individet (Hansen, 2017, s. 58). Resultatene fra artikkelen «School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses» viser at 61 prosent av elevene med ADHD har dårlig relasjonen til lærere. En av tre i denne elevgruppen har heller ikke venner

på skolen. Det har jeg tolket dit at elevene strever med relasjonen til medelever i tillegg (Amundsen et al., 2022, s. 38-39).

Med funnene fra artiklene som utgangspunkt mener jeg det er viktig å kartlegge hvilke relasjoner og roller barna har på mikronivå i Bronfenbrenners bioøkologiske modell. Starter man som miljøterapeut allerede fra barnet starter på skolen, kan man kartlegge hvordan deres relasjoner er på de primære sosialiseringarenaene. Det kan danne et utgangspunkt for forståelse av elevens relasjonskompetanse. Har elevene en god relasjon til familien sin, til individene på fritidsaktivitetene de går på, eller sliter de med å få gode relasjoner generelt? Med bakgrunn i denne kartleggingen og kunnskapen, kan man starte tidlig med å bedre elevens relasjonskompetanse. Sosialarbeidere har god kunnskap om relasjonsbygging, de skal kunne anvende kunnskaper om kommunikasjon og samhandling, samt bruke seg selv til å etablere og anvende sin relasjon til individene man arbeider med, slik at de klarer å skape en endring og opparbeide seg kunnskap om relasjoner til de viktigste personene i deres liv (Hansen et al., 2017, s. 38). Gjennom denne kunnskapen mener jeg sosionomer som ofte har en positiv innvirkning på klasse- og skolemiljøet, kan arbeide med elevenes relasjonskompetanse generelt. Samtidig som de kan legge forholdene på skolen til rette for eleven, slik at eleven unngår situasjoner hvor vedkommende har en vanskelig posisjon for å skape gode relasjoner til medelever og lærere (Birkrem et al., 2019).

Artikkel 1 og 2 viser til flere faglige og sosiale risikofaktorer for elever diagnostisert med ADHD som resulterer i skolevegring. For å prøve å forebygge at dette fenomenet forekommer, mener jeg det er viktig miljøterapeuter ser på de systemene som påvirker elevene indirekte. Dette kan for eksempel være eksosystemet og makrosystemet. Beslutninger og valg som tas i de systemene kan få betydning for barna man arbeider med. I eksosystemet kan det være foreldremøter på skolen og beslutninger som tas der (Hansen, 2017, s. 59). Med bakgrunn i viktigheten av å ha et helhetsperspektiv, mener jeg det er nødvendig at lærerne underretter miljøterapeutene om hva som blir tatt opp på foreldremøtene. Da kan de få en forståelse av hvordan eventuelle beslutninger, kan føre til endring i atferd hos elevene man følger opp.

For å belyse dette ønsker jeg å ta utgangspunkt i funnene til Amundsen et al. (2022). I artikkelen vises det til at syv av ti elever diagnostisert med ADHD har blitt utsatt for mobbing

(Amundsen et al., 2022, s. 41). Tas det opp på foreldremøte at mobbing eksisterer i klassen. Det blir gjennomgått forslag til tiltak i samråd med foreldrene, for å forhindre denne utviklingen, mener jeg sosialarbeideren som følger opp elevene med ADHD burde bli underrettet angående gjeldende tiltak. Da kan de observere om eventuelle endringer i atferden til elevene man følger opp forekommer, og med bakgrunn i dette få en forståelse av om tiltakene som ble iverksatt hadde ønsket effekt.

I makrosystemet inngår de politiske og kulturelle verdier og holdninger som er med på å prege et samfunn. Dette kan blant annet være utdanningspolitikken, eller samfunnets forståelse og omtalelse av ADHD (Hansen, 2017, s. 59). Samfunnets holdninger til diagnosen ADHD kan ha en mulig påvirkning på elevens tanker og følelser om hva det innebærer å ha diagnosen, spesielt hvis samfunnet legger vekt på hvilke begrensninger og problemer denne diagnosen kan medføre (Holmen, 2021). Utdanningspolitikken kan være en annen ytre påvirkning på elevens holdninger og følelser. Den kan påvirke hvordan elevene opplever skolehverdagen generelt, for eksempel kan det være endringer av innhold og fokus i skolehverdagen etter Kunnskapsløftet 2020. Dybdelæring, fremming av verdigrunnlag og menneskeverdet, og større fokus på elevmedvirkning, er eksempler på dette (Utdanningsdirektoratet, 2021).

Med resultatene fra artikkelen «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» knyttet til faglige vansker mener jeg det er viktig å ta i betraktning hvordan makronivået i Bronfenbrenners modell påvirker elevene man følger opp. Holmen (2021) viser til forskning som påpeker at elever med ADHD underpresterer faglig tatt evnene deres i betraktning. Kommer dette av samfunnets holdninger til ADHD, og hvordan denne diagnosen fører til faglige vansker på skolen. Kan dette påvirke elevenes tanker omkring egne evner knyttet til det faglige arbeidet, og resultere i faglige vansker. Klarer man som sosionom tidlig i skoleløpet, å identifisere hvilke evner barna innebefatter allerede da. Kan man bygge videre på disse, og potensielt få en forståelse av om samfunnets holdninger preger de senere i skoleløpet, om faglige vansker oppstår, og evnene som de innehar svinner hen. Jeg vil derfor påpeke at det er viktig å ha et helhetsperspektiv i arbeidet med barn tidlig i skoleløpet. Samtidig er det viktig å ha kunnskap om hvordan de ulike systemene i Bronfenbrenners bioekologiske modell påvirker barna man arbeider med, både positivt og negativt.

Det finnes tilfeller hvor en har helhetsperspektivet på elevene man arbeider med, men hvor det likevel vil være vanskelig å forandre alle forholdene som gjør skolehverdagen krevende for de. Sosionomene har ikke mulighet til å endre på de indirekte og ytre faktorene i elevens skolehverdag, som for eksempel utdanningspolitikken. De styringsdokumentene som de ansatte i skolen må arbeide ut i fra, vil være styrende for elevens hverdag. Å utfordre og gjøre endringer, for å gjøre det bedre for den enkelte elev, vil være krevende. Et alternativ kan være å starte et samfunnsarbeidsprosjekt knyttet til hvordan utdanningspolitikken gjør det krevende for elever diagnostisert med ADHD. Dette for å kunne sette temaet på dagsorden (Hutchinson, 2022, s. 129). Et slikt prosjekt er derimot utenfor mitt fokusområde, og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på det temaet.

En annen utfordring for elever diagnostisert med ADHD, kan være at teamet som arbeider for eleven, består av sosionomer uten tilstrekkelig kompetanse. Artikkelen «Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen» påpeker at spesielt sosionomer legger vekt på helhetssynet (Gjertsen et al., 2018, s. 10). Da dette er en kvalitativ studie, hvor bare 8 BSV-ere ble intervjuet, vil derfor datagrunnlaget være svært snevert. Det vil si at selv om intervjuobjektene i denne undersøkelsen fremmet denne kompetansen, betyr det ikke at dette er gjeldende for alle sosionomer som arbeider som miljøterapeuter i skolen (Gjertsen et al., 2018, s. 6). Da det trolig er svært stor variasjon i kompetanse blant miljøterapeutene i skolen, vil det forekomme tilfeller hvor eleven ikke får den hjelpen den har krav på. Dette kan resultere i flere tilfeller hvor elever diagnostisert med ADHD, kan stå i fare for å bli utsatt for ufrivillig skolefravær.

4.2.3 Styrkeperspektivets potensielle effekt på veien mot faglig og sosial mestring

I dette delkapittelet vil jeg argumentere for viktigheten av arbeidet med å identifisere hvilke forhold som er, eller kan bli risikofaktorer for ufrivillig skolefravær, blant elever diagnostisert med ADHD. Det er viktig å se på ulike sider ved personen, og hvilke forhold ved individet som man kan arbeide med. I den sammenheng vil jeg ta i bruk styrkeperspektivet, da jeg mener det er formålstjenlig for å belyse dette temaet.

Når man som sosionom arbeider med elever tidlig i skoleløpet, mener jeg det er viktig å ha kunnskap om ulike faglige og sosiale faktorer som kan resultere i skolevegring. Dette

underbygges med funn gjort i artikkel 1 og 2. I tilfeller hvor sosionom har denne kunnskapen, vil sosionom trolig oppdage eventuelle beskyttelsesfaktorer mot eventuelle risikofaktorer. Sosionomene i skolen må være observante på de faglige faktorene, da forskning som nevnt tidligere viser at elever med ADHD, er en gruppe som underpresterer faglig i forhold til evnene de innebefatter (Holmen, 2021). Da det faglige er en stor svakhet hos elever diagnostisert med ADHD, er det svært viktig å ha tilstrekkelig tilgang på sosionomer i klassen, for at elevene skal få den oppfølgingen de trenger (Amundsen & Møller, 2022, s. 4-5). Gjertsen et al. (2018) sine funn viser at miljøterapeutene gjør en viktig jobb i tilrettelegging av undervisning for de elevene som har behov for det (s. 9). Med bakgrunn i disse funnene mener jeg sosionomer kan være en forebyggende ressurs ved å legge til grunne styrkeperspektivet i sitt arbeid. Da kan de finne mestringsarenaer som er tilpasset den enkelte elevs interesser, mestringsområder og styrker. Det vil da trolig øke elevenes mestringsopplevelse og læringsutbytte. Et slikt arbeid og en form for oppfølging tidlig i skolegangen, mener jeg kan være en beskyttelsesfaktor for faglige forhold, og dermed redusere faren for at ufrivillig skolefravær forekommer senere i skoleløpet.

Utdanningsdirektoratet (2016) viser til en nær sammenheng mellom sosial, emosjonell og faglig utvikling. Jeg vil derfor påpeke at det er viktig å se etter styrker og ressurser knyttet til vedkommende sin sosiale kompetanse. Grunnen er at Amundsen et al. (2022) fant flere sosiale forhold på skolen som kan være risikofaktorer for skolevegring, som igjen kan være et hinder for den faglige læringen (s. 38-41). Styrker og ressurser kan i dette tilfellet være elevens relasjonskompetanse. Er eleven flink til å prate og inkludere alle? Klarer sosionomen å identifisere de sosiale styrkene? Er sosionomen kompetent til å få eleven til å innse sine egne ressurser? I rollen som miljøterapeut i skolen er det viktig at rollebeskrivelsen er tydelig definert, slik at sosionomen har klare arbeidsoppgaver. Det vil i tillegg være formålstjenlig å nytte de andre voksne som hører til en klasse. Lærerne, og eventuelle assistenter i klassen, har store kunnskaper om elevenes styrker og ressurser. Alle ser elevene på ulikt vis, og da vil diskusjoner hvor en diskuterer og drøfter rundt en elev, trolig fremheve nye sider. Dette kan være en viktig dialog i team mellom lærere og miljøterapeuter, for at miljøterapeuten skal ha en mulighet til å gjøre en enda bedre jobb og være en forebyggende ressurs.

Helsedirektoratet uttrykker derimot at spesielt barn som blir diagnostisert sent med ADHD har hull i sin sosiale kompetanse (Larsen, 2016). Jeg vil derfor hevde at det nok ikke er

tilstrekkelig å bare se etter styrker og ressurser hos elever med ADHD. Selv om det kan skape en form for sosial mestring hos elevene å innse egne styrker og ressurser, tror jeg ikke det er nok til å være en beskyttelsesfaktor mot skolevegring. Ut i fra min tolkning av funnene i artikkel 2, tror jeg hullene i elevens sosiale kompetanse vil være så store at å innse egne styrker ikke kan dekke over det (Amundsen et al., 2022, s. 43-44). På bakgrunn av dette mener jeg sosionomer må arbeide med elevenes sosiale kompetanse generelt. Styrkeperspektivet kan derimot være et viktig redskap i prosessen med å bygge opp beskyttelsesfaktorer mot sosiale forhold som kan resultere i skolevegring, senere i skoleløpet.

Selv om man strever med noen av faktorene, presentert i artikkel 1 og 2 til frykt for å være på skolen, er det ingen garanti for at man utvikler en redsel for å være på denne arenaen. Årsaken til dette kommer av at hvordan risikofaktorene slår ut, er avhengig av barnets egne opplevelser av de, kalt attribuering (Kvillo, 2008, s. 22). Det vil si at selv om foreldrene som deltok i undersøkelsen rapportert at deres barn hadde hatt utfordringer med skolevegring på grunn av faktorene presentert i artiklene «Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær» og “School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses”, betyr det ikke at alle elever med ADHD som opplever disse risikofaktorene, utvikler en frykt for å være på skolen. Med bakgrunn i denne tolkningen vil jeg fortsatt argumentere for at det er viktig med miljøterapeuter som arbeider med elever diagnostisert med ADHD. Årsaken er at de tidlig kan finne ut om eleven innehar styrker og ressurser, som gjør de rustet til å møte de potensielle risikofaktorene presentert i artikkel 1 og 2. På bakgrunn av dette kan de tidlig i skolegangen, få en forståelse av hvilke og hvor mange forebyggende tiltak som bør settes inn, sett opp mot risikofaktorene som medfører en fare for å utsettes for ufrivillig skolefravær.

5.0 AVSLUTNING

I denne oppgaven viser jeg hvordan et utvalg elever med ADHD strever med enten faglige, sosiale eller en kombinasjon av disse forholdene på skolen. For noen har det ført til en frykt for å oppholde seg på denne arenaen. Funnene kan tyde på at denne elevgruppen har et behov for ekstra ressurser og støtte. Jeg har gjennom oppgavens forløp prøvd å få frem hvordan miljøterapeuter gjennom sitt arbeid kan være en forebyggende ressurs. Miljøterapeuter er en forholdsvis ny yrkesgruppe i skolesektoren. Det var derfor, med bakgrunn i valgt metode, krevende å finne forskning på hva deres roller og oppgaver er i skolen. Med bakgrunn i disse vanskelighetene, ville jeg trolig, om vi hadde hatt mer tid på oppgaven, valgte å benytte meg av en kvalitativ metode. Da jeg ville fått et dypere innblikk i hvordan miljøterapeuter jobber opp mot elever med ADHD. Likevel vil jeg påstå å si at valgt forskningsmetode var formålstjenlig sett ut i fra oppgavens problemstilling.

Sosionomer, i roller som miljøterapeuter, kan være en forebyggende ressurs ovenfor elever med ADHD tidlig i skoleløpet. Dette da de har fokus på tidlig intervensjon, med grunnlag i ulike teorier, verdier og kompetanser i det sosiale arbeidet. Jeg har derimot påpekt at ekstra ressurser og tidlig intervensjon ikke er en garanti for at denne elevgruppen unngår skolevegring senere i skolegangen. Dette på bakgrunn av at alle elever er ulike og miljøterapeuter har ulik kunnskap og kompetanse, som gjør det krevende å trekke sikre slutninger knyttet til hvordan sosionomer som miljøterapeuter, burde arbeide med elever diagnostisert med ADHD, slik at ufrivillig skolefravær reduseres.

Arbeidet med denne oppgaven har gitt meg ny innsikt og kunnskap. Jeg har fått en forståelse av hvor mange forhold på skolen som kan gjøre skolehverdagen krevende for elever med ADHD, og at denne elevgruppen har behov for ekstra ressurser. Avslutningsvis vil jeg derfor oppfordre til videre forskning på temaet knyttet til miljøterapeuter i skolesektoren, og om deres arbeid tidlig i skoleløpet har en effekt på elever diagnostisert med ADHDs videre skolegang.

LITTERATURLISTE

ADHD Norge. (2021, 15. mars). *Hva er ADHD?*. <https://www.adhdnorge.no/artikkel/hva-er-adhd>

Amundsen, M. L., Kielland, A. & Møller, G. (2022). School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 8(1), 34-48. <https://pedagogikkogkritikk.no/index.php/ntpk/article/view/3514/6244>

Amundsen, M. L. & Møller, G. H. (2022). Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 25(4), 1-14. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/tfv.25.4.6>

Arbeidsforskningsinstituttet (2014). *Et lag rundt læreren: En kunnskapsoversikt 8/2014*. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6234/r2014-8_Et%20lag%20rundt%20l%C3%A6reren.pdf?sequence=1&isAllowed=y *7 sider.

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (fourth edition). Open University Press.

Birkrem, T., Flaten, K., Holmøy, O. & Lien, T. (2019, 29.oktober). *Miljøterapeuter i skolen – et uforløst potensial*. Fontene. <https://fontene.no/fagartikler/miljoterapeuter-i-skolen--et-uforlost-potensial-6.47.654240.497e12dd76> *4 sider.

Bru, E., Ertesvåg, S. K., Midthassel, U. V. & Roland, E. (2011). Tidlig intervensjon og systemrettet arbeid. U. V. Midthassel, E. Bru, S. K. Ertesvåg & E. Roland (Red.), *Tidlig intervensjon og systemrettet arbeid for et godt læringsmiljø* (1. utg., s. 11-16). Universitetsforlaget. *Kap. 1, 6 sider.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Gyldendal. *257sider.

Din erstatning. (2018, 28.november). *Pasientskade og erstatning: Har betalt ut 12 millioner kroner i erstatning etter ADHD-diagnoser*. <https://dinerstatning.no/pasientskader/har-betalt-ut-12-millioner-kroner-i-erstatning-etter-adhd-diagnoser/> *1 side.

Ellingsen, I. T. & Levin, I. (2015). Det sosiale i sosialt arbeid. I Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L. C. (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 47-64). Universitetsforlaget.

Fellesorganisasjonen. (2019). *Sosialfaglig kompetanse i skolen* [Brosjyre]. https://www.fo.no/getfile.php/1319574-1569406570/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Sosialfaglig%20kompetanse%20i%20skolentil_nett.pdf *57 sider.

Fellesorganisasjonen (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. [Brosjyre]. <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Folkehelseinstituttet (2016). *ADHD i Norge: En statusrapport 2016:4*. https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2017/adhd_i_norge.pdf *6 sider.

Gjertsen, P. Å., Hansen, M. B. V. & Juberg, A. (2018). Barnevernspedagogers, sosionomer og vernepleieres rolle og status i skolen. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 163-179. <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-05>

Hansen, P.-H. & Røkenes, O. H. (2006). *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Hansen, R., Nybø, E. & Solem, M.-B. (2017). Sosialt arbeid som fag. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 29-45). Gyldendal. *414 sider.

Hansen, R. (2017). Empowerment som myndiggjøring og frigjørende prosesser. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (73-93). Gyldendal.

Hansen, R. (2017). Økosystemperspektiver. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 49-61). Gyldendal.

Havik, T. & Ingul, J. M. (2021, 30.juni). *Tidlig intervensjon ved skolevegring*. Utdanningsnytt. <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-skole-skolevegring/tidlig-intervensjon-ved-skolevegring/289648> *6 sider.

Helsedirektoratet. (2020, 29.januar). *ADHD*. Helse Norge. <https://www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/adhd/> *3 sider.

Holmen, N. (2021, 5.mars). *Dette bør du som ansatt i skolen tenke over når du jobber med elever med ADHD*. Psykologisk.no. <https://psykologisk.no/2021/03/dette-bor-du-som-ansatt-i-skolen-tenke-over-nar-du-jobber-med-elever-med-adhd/> *3 sider.

Hutchinson, G. S. (2022). *Samfunnsarbeid: mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid* (5. utg.). Gyldendal.

Idunn. (2020, november). *Retningslinjer for fagfelleevaluering i lov og rett*. <https://www.idunn.no/page/lor/peer> *1 side.

Imsen, G. (2014). *Elevers verden: innføring i pedagogisk psykologi* (5. utg.). Universitetsforlaget. ***Kap. 12, 27 sider.**

Kvello, Ø. (2008). *Utredninger av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Larsen, B. M. (2016, 19.februar). *Tilpasset opplæring for elever med ADHD/Hyperkinetisk forstyrrelse*. Helsedirektoratet. https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/adhd/dokumenter-adhd/Tilpasset%20oppl%C3%A6ring%20for%20elever%20med%20ADHD%20-%20Statped%20Vest.pdf/_attachment/inline/4e62f1ba-32f9-4b11-9e3f-c1eef1e0fa54:0cbe142efcdafc8273ac20f4e3bef07887156096/Tilpasset%20oppl%C3%A6ring%20for%20elever%20med%20ADHD%20-%20Statped%20Vest.pdf

<https://fontene.no/fagartikler/miljoterapeuter-har-en-viktig-rolle-i-skolen-6.47.847548.10d16eab4d> *6 sider.

Norsk Helseinformatikk (2022, 5.april). *Hva er skolevegring?*.

<https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/barnepsykiatri/skolevegring/> *1 side.

Solem, M.-B. (2017). Styrkebaserte perspektiver. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 94-114). Gyldendal.

Utdanningsdirektoratet. (2021, 24.juli). *Hvorfor har vi fått nye læreplaner?*.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hvorfor-nye-lareplaner/>

Utdanningsdirektoratet. (2018, 1.august). *Intensiv opplæring for elever fra 1.-4. årstrinn*.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/intensiv-opplaring/> *3 sider.

Utdanningsdirektoratet. (2016, 18.mars). *Relasjoner mellom elever*.

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/sosial-laring-gjennom-arbeid-med-fag/Relasjoner-mellom-elever/Sosial-faglig-og-emosjonell-utvikling-og-laring/> *20 sider.

Selvvalgt pensum: 822 sider.

Vedlegg 1: Søketablell

Database og søkedato	Søkeord	Inklusjons kriterier	Eksklusjons kriterier	Antall treff	Lest abstrakt	Lest artikkel	Valgt artikkel
Google Scholar, 2.januar 2023	«Sosialfaglig kompetanse», «skole» og «miljøterapeut»	Nyere enn 2018 Publisert i tidsskrift Fagfelleverdert artikkel Forskning gjennomført i Norge	Eldre enn 2018 Upublisert forskning Forskning gjennomført i utlandet	4 treff	4	4	(Artikkel 3) Barnevernspedagogers, sosionomers og vernepleieres rolle og status i skolen (2018)
Google Scholar, 12.januar 2023	«ADHD» og «elever i skolen»	Nyere enn 2018 Publisert i tidsskrift Fagfelleverdert artikkel Forskning gjennomført i Norge	Eldre enn 2018 Upublisert forskning Forskning gjennomført i utlandet	27 treff	8	6	(Artikkel 1) Faglig mestring og prestasjonsangst hos elever med ufrivillig skolefravær (2022)
Google Scholar, 12.januar 2023	«ADHD» og «elever i skolen»	Nyere enn 2018 Publisert i tidsskrift Fagfelleverdert artikkel Forskning gjennomført i Norge	Eldre enn 2018 Upublisert forskning Forskning gjennomført i utlandet	27 treff	8	6	(Artikkel 2) School refusal and school-related differences among students with and without diagnoses (2022)